

Met de Engelse kapitein Cavalié Mercer van Schendelbeke naar Waterloo (29 mei 1815 tot 18 juni 1815)

Rik VAN DAMME

Op 29 mei 1815 werden in de uitgestrekte vlakke weiden achter de Denderbrug van Het Schipken in Onkerzele - het huidige recreatiedomein De Gavers - meer dan 6.000 Engelse ruiters verzameld voor een indrukwekkende troepenschouw. Onder hen bevond zich kapitein Alexander Cavalié Mercer, die het bevel voerde over een batterij van de Royal Horse Artillery. Vooraleer we deze merkwaardige gebeurtenis uitvoeriger beschrijven, is het goed om eerst het bredere historische kader te schetsen, dat aan de basis lag van die uitzonderlijke troepenconcentraties in onze streken en ook de figuur van Mercer nader te omschrijven. Hij heeft immers niet alleen naam gemaakt door zijn koelbloedig gedrag tijdens de slag bij Waterloo, maar ook door het bijhouden van een dagboek dat in 1870, na zijn dood werd gepubliceerd als Journal of the Waterloo Campaign. Daarin beschrijft hij zeer nauwkeurig in een onovertroffen plastische stijl, de schitterende parade in de Gavermeersen maar ook zijn aandeel in de gevechten bij Quatre Bras ⁽¹⁾ en Waterloo. Daarnaast had hij ook oog voor de ontwapenende schoonheid van de Vlaamse landschappen en het pittoreske dagelijkse leven van de plattelandsbevolking rond Strijtem, Ninove, Lennik, Gaasbeek, enz.. Daarom hebben we naast het verslag van de parade bij Schendelbeke, Mercer ook gevolgd tot in Waterloo waar het politiek lot van Europa op het spel stond. Hierbij werd een deel van zijn batterij vernietigd en is hijzelf als bij wonder aan de dood ontsnapt. Bij de vertaling heb ik hier en daar de - soms - lange volzinnen van de Engelse tekst wat aangepast zonder evenwel te raken aan de objectiviteit en de plastische kracht van de beschrijvingen.

Het uitbundig onthaal van Napoleon in de Tuilerieën na zijn terugkeer uit Elba. (Afbeelding Francois-Joseph Heim)

Napoleon ontsnapt uit Elba, verjaagt Lodewijk XVIII en brengt opnieuw een leger van 200.000 man op de been

Na de mislukte Russische veldtocht (1812) en de slag bij Leipzig (1813) werd Napoleon door de Conventie van Fontainebleau (11 april 1814) verplicht af te treden. Hij mocht de titel van keizer blijven dragen en met een jaarrente van 2 miljoen frank, kreeg hij de soevereiniteit over het eiland Elba. Hij mocht er ook een minihofhouding op nahouden en over een lijfwacht van 1.000 soldaten beschikken. In normale omstandigheden had dit volstaan om hem politiek uit te schakelen, maar het draaide anders uit. In Frankrijk was de Restauratie van de Bourbons onder Lodewijk XVIII geen succes en met de misnoegdheid groeide ook een zeker heimwee naar de regering van de keizer. In Wenen slaagden de grote mogendheden er daarenboven niet in om hun eigenbelang aan de kant te schuiven en een nieuwe politieke orde op de kaart te zetten, die de vrede in Europa veilig kon stellen. Napoleon zag zijn kans, ontsnapte uit Elba en zette bij Antibes weer voet op Franse bodem (1 maart 1815). Een groot deel van de troepen die uitrukten om hem te arresteren liep over, onder wie Maarschalk Michel Ney met 6.000 man. Lodewijk XVIII vluchtte naar Gent en op

⁽¹⁾ Op Quatre Bras kruisen de wegen Nijvel - Namen en Brussel - Charleroi. Op 16 juni 1815 moest Maarschalk Ney dit strategisch punt veroveren, maar hij verspeelde zijn kans door te laat aan te vallen. Daardoor kreeg Wellington de tijd om de nodige versterkingen te sturen en een doorbraak te voorkomen.

20 maart 1815, installeerde Napoleon zich opnieuw in de Tuilerieën. Op het Congres van Wenen sloeg het nieuws in als een bom. Napoleon had in allerijl naar alle kanselarijen brieven gestuurd, waarin hij verklaarde alleen maar vrede te wensen voor Frankrijk binnen de grenzen van 1792. De grote mogendheden - Rusland, Oostenrijk, Pruisen, Groot-Brittannië... en Talleyrand voor Frankrijk - gingen daar niet op in. Ze verklaarden Napoleon vogelvrij en vormden een militaire coalitie, die Parijs moest heroveren... maar dat vroeg tijd. Ondertussen had Willem van Oranje van de verwarring gebruik gemaakt om zich tot koning uit te roepen van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, zodat er in Waterloo ook Hollandse en "Belgische" regimenten opgesteld werden. Napoleon had niet veel tijd te verliezen... en stond voor een moei-

lijke keuze: ofwel zijn troepenmacht van 200.000 man zuiver defensief gebruiken om de grenzen van Frankrijk te verdedigen, wat zijn realistisch denkende gewezen stafchef Berthier hem aanraadde, ofwel de Engelse en Pruisische troepen in de Nederlanden met een "bliksemoorlog" aanvallen en verslaan. Daarna zou hij meer politiek gewicht in de schaal kunnen leggen bij mogelijke onderhandelingen met Rusland en Oostenrijk. In beide gevallen was een militaire confrontatie onvermijdelijk. Op 7 april 1815 werd de Britse veldmaarschalk Arthur Wellesley, hertog van Wellington, aangesteld als opperbevelhebber van de coalitietroepen en zorgde het Engelse parlement voor de nodige fondsen om de oorlog te financieren. De Pruisische legers stonden onder bevel van veldmaarschalk Gebhard Leberecht von Blücher, die bereid

was om samen met Wellington slag te leveren tegen Napoleon die voor het offensief had gekozen... maar niet in zijn kaarten liet kijken, omdat hij noodgedwongen een wig moest drijven tussen de twee legers om ze dan afzonderlijk te kunnen aanvallen. Wellington van zijn kant was ervan overtuigd dat de keizer via Bergen en het Scheldebekken zou oprukken en niet vanuit het zuiden via Charleroi. Daarom legerde hij zijn troepen ten westen van Brussel o.a. in de Dendervallei; hierdoor beveiligde hij ook de mogelijke aftochtroutes naar Oostende en Antwerpen. (2) Toen alles erop wees dat de Franse invasie toch in Charleroi begonnen was, bleef Wellington nog altijd geloven dat het een afleidingsmanoeuvre was, en kwamen zijn troepen te laat om de Pruisen te helpen in de slag bij Ligny (3). In Quatre Bras kon hij op het nippertje een doorbraak vermijden en was hij verplicht zich terug te trekken achter de heuvelkam van Mont Saint Jean (4), waar hij weliswaar met de hulp van de Pruisen, wel slag wilde leveren. De defensieve opstelling achter een heuvelkam met veel artillerie in steun, was de tactiek die de hertog in Spanje met succes had toegepast. Ook in Waterloo bleek het een goede keuze te zijn.

Wie was Alexander Cavalié Mercer?

Alexander Cavalié Mercer werd op 28 maart 1783 geboren te Kingston-upon-Hull in Yorkshire, zijn vader was generaal bij de genietroepen (5). Zijn stappen in het lager onderwijs waren niet onmiddellijk gericht op een militaire loopbaan en toch slaagde hij voor de ingangsexamens voor de Royal Academy van Woolwich. Hij koos voor de opleiding bij de artillerie omdat hij in een gevechtseenheid wilde dienen; aldus werd hij in 1799 - amper 16 jaar

Veldmaarschalk Arthur Wellesley, hertog van Wellington, (door Thomas Lawrence)

Veldmaarschalk Gebhard Leberecht von Blücher, (door Paul Ernst Gebauer)

(2) L. DE VOS, *Het einde van Napoleon? Waterloo 1815*, Leuven 1990, p. 27-30 en p. 59; A. BARBERO, *Waterloo, het verhaal van de veldslag*, Roeselare, 2005, p. 11-15.

(3) E. LONGFORD, *Wellington, the years of the sword*, Londen, 1971, p. 498-499; bij de slag van Ligny op 16 juni 1815 leden de Pruisen een nederlaag ... maar hun macht was niet gebroken. Ze trokken zich terug naar Waver om Wellington in Waterloo te helpen. Napoleon heeft hen onderschat.

(4) De hoeve van Mont Saint Jean werd door de Engelsen als veldhospitaal ingericht. Het gelijknamige gehucht ligt tussen het dorp Waterloo en de heuvelkam met de holle weg die zich uitstrekt van Ficherfont in het oosten en Eigenbrakel in het westen. Hier heeft Wellington zich defensief opgesteld met veel artillerie in steun.

(5) M. CORDEMANS, *Van Oostende naar Waterloo*, Wetteren, 1951, p. 5.

oud - bevorderd tot 2° luitenant bij de Royal Artillery. Van 1801 tot 1805 verbleef hij als 1° luitenant in Ierland, waar er nog steeds verzet was tegen de vereniging met Engeland. Als kapitein nam hij deel aan een mislukte expeditie tegen Buenos Aires en miste daardoor de kans om met Wellington in Spanje tegen de Franse legers te vechten. In 1808 was hij terug in Engeland tot hij in 1815 het bevel kreeg om deel te nemen aan de veldtocht tegen Napoleon als commandant van een batterij Royal Horse Artillery. Te Waterloo leverde hij zelfs een belangrijke bijdrage tot de overwinning, zelfs al moest hij daarvoor de orders van Wellington op een cruciaal moment negeren. Daarom werd hij - terug in Engeland - tot 1821 op halve soldij gezet en ook zijn bevorderingen werden uitgesteld. Tijdens zijn verblijf in Canada in 1824 en 1842, schilderde hij in aquarel een merkwaardige reeks landschappen, die bewaard worden in de Public Archives of Canada. Pas in 1865 werd hij tot generaal bevorderd en hij bleef in actieve dienst tot

zijn overlijden op 9 november 1868. Mercer werd begraven bij de Sint-David Church in Exeter.

Journal of the Waterloo Campaign, kept throughout the campaign of 1815: een waardevolle en onmisbare bron voor de geschiedenis van deze periode

Mercer verklaart zelf wat het opzet was van zijn dagboek: hij was er zich goed van bewust dat hij met zijn soldaten betrokken was bij een reeks gevechten die over de politieke toekomst van Europa zouden beslissen. Daarom noteerde hij bijna dagelijks in zijn dagboek een kort verslag van wat hij meemaakte tussen zijn aankomst in Oostende op 13 april 1815 en de terugkeer naar Engeland op 26 februari 1816. Al deze losse notities heeft hij later aangevuld met bijkomende gegevens o.a. uit zijn correspondentie, om er een goed gestructureerd en leesbaar boek van te maken. Middein de beschrijving van een belangrijke fase in de slag bij Waterloo, geeft

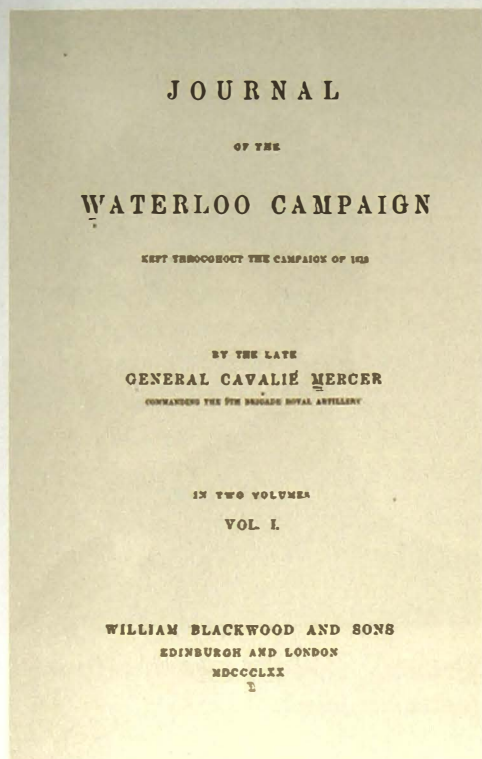
Alexander Cavalié Mercer
(auteur anoniem)

hij kort en bondig zijn persoonlijke mening over de historische waarde van zijn tekst... Hij schrijft: "Ik beweert absoluut niet een wetenschappelijk verslag te schrijven van de grote veldslag, die over het lot van Europa besliste. Ik schrijf geen geschiedenis noch memoires in dienst van de geschiedenis" (...), maar alleen wat losse notities voor mijn persoonlijk genoegen; alleen datgene wat mij en de mijnen overkwam, en wat ik heb zien gebeuren met anderen rondom mij. Wees ervan overtuigd, dat hij, die beweert u een breed verslag te geven van een grote veldslag vanuit zijn eigen beperkte ervaringen, u bedriegt - geloof hem niet. Hij kan (wanneer hij er persoonlijk bij betrokken is) niet verder kijken dan zijn neus lang is; hoe zal hij u immers vertellen wat er drie of vier mijlen verder gebeurt en waarvan het zicht gehinderd wordt door heuvels, bomen en een alles verhuullende rook?" ("). Mercer heeft dus niet de pretentie om een totaalbeeld met zijn verhaal te geven; hij legt er de nadruk op dat hij alleen een verslag wil schrijven van de vele gebeurtenissen die hij zelf meemaakt heeft en waarover hij aldus met kennis van zaken kan getuigen. Deze aanpak bezorgt de tekst dan ook een verbluffende rijkdom aan meesterlijk beschreven acties tijdens zijn tocht door onze gewesten. Als schilder bekeek hij ook de landschappen die

Afbeelding van *The Royal Horse Artillery* (Henry Martens, National Army Museum)

(*) GÉNÉRAL C. MERCER, *Journal of the Waterloo Campaign*, Londen, 1870, deel 1, p. 297.

Titelpagina van *Journal of the Waterloo Campaign* uitgegeven in 1870.

dat de Lage Landen bij de zee - evenals Venetië - een grotere kleurenrijkdom hebben, die o.a. te wijten is aan de grotere vochtigheidsgraad van de atmosfeer... Het is dan ook met een uitzonderlijk raak observatievermogen dat Mercer de grote parade in Onkerzele beschrijft. Mercer schrijft over de heuvels van Schendelbeke tussen Geraardsbergen en Idegem, maar de parade bevond zich aan de overkant van de Dender, dus op het grondgebied van Onkerzele. De weiden liggen op een boogscheut van de dorpskom van Schendelbeke en ook de ferrariskaart spreekt over "*pont de Schendelbeke*" wellicht dat Mercer daarom nooit Onkerzele heeft genoemd.

De grote parade in de gavermeersente Onkerzele ... en het incident met de hertog van Berry (29 mei 1815)

Kapitein Mercer was met zijn een-

heid in Strijtem gelegerd... waar hij op de nodige orders wachtte om tegen Napoleon op te trekken. Ondertussen verkende hij te paard de streek rond Ninove, Asse, Gaasbeek en enkele keren bezocht hij ook Brussel. Zoals we reeds gezien hebben had Wellington zijn leger verspreid tussen Zottegem, Aalst, Ninove, Doornik, Kortrijk, Aat, Braine-le-Comte en Brussel, waar zijn hoofdkwartier gevestigd was. De parade in Onkerzele was een gelegenheid om het internationale gezelschap van generaals en officieren, die deel uitmaakten van de coalitie, te laten kennismaken met de macht, kwaliteit... en schoonheid van de Engelse ruitery en artillerie. De batterij van Mercer bestond uit 5 kanonnen van 9 pond en 1 zware 5 ½ inch houwitser, allemaal voorzien van de nodige paarden en munitiewagens. In totaal omvatte dat 226 paarden en meer dan 180 manschappen⁽⁸⁾. De kapitein heeft zijn beste pen boven gehaald om de

hij doorkruiste met een zeer plastisch oog, zoals in deze passage over het Land van Waas: "Niet iedereen begrijpt de schoonheid van landschappen waarvan het belangrijkste kenmerk een effen vlak is. En toch hebben ze, zoals andere, hun eigen schoonheid, die hoofdzakelijk bestaat uit het licht waarmee ze gezien worden en de heerlijke kleurschakeringen van een perspectief in de luchten die naar de horizon toe geleidelijk versmelten tot purperen tonen. Ik zag dikwijls een uitzonderlijke schoonheid in deze vlakke Vlaamse vergezichten, vooral wanneer ze opgefrist en verlevendigd worden door groepen mensen en vee, zoals men kan zien bij Cuyp en al de andere Hollandse en Vlaamse meesters. Of het nu de aard van de bodem is, of een unieke bijzondere eigenschap van de atmosfeer, ik weet het niet, maar ik had altijd de indruk dat de kleuren hier levendiger zijn dan in Engeland en de vergezichten veel meer purper - helemaal Italiaans" (7).

Deze tekst getuigt van zijn gevoeligheid voor de poëzie van het landschap en ook van zijn ruime kennis van de schilderkunst. Het valt hem op

De herberg "t Schipke" zoals deze eruit zag in het begin van de 19^e eeuw, door Idefons Stocquaert. Een ruiter nadert vanuit Schendelbeke om het brugje over te steken naar Onkerzele. Links zien we de Gavermeersen waar de parade plaats vond. (Collectie Stad Geraardsbergen, foto J. Coppens)

(7) GENERAL C. MERCER, *op.cit.*, p. 80 en de parade p. 212-217.

(8) GENERAL C. MERCER, *op.cit.*, p. 180: In de slag bij Waterloo verloor Mercer 69 paarden, 5 manschappen en 20 gewonden.

Hypotetisch schema van de parade op de ferrariskaart. **A:** Huzaren, **B:** zware dragonders in rood uniform, **C:** Lichte Dragonders in blauw uniform, telkens geflankeerd door kanonnen aangeduid met **H**. De rode stip ● is het begroetingspunt.

troepenschouw in Onkerzele met de nodige kleur als volgt te beschrijven:

“29 mei: Grote cavalerieparade bij Geraardsbergen in de mooie weiden aan de oever van de Dender; om die te mogen gebruiken werd naar verluidt 400 à 500 pond betaald. De dag was mooi en we marcheerden uit Strijtem in de koelte van de ochtend. De wegen, nochtans meestal in goede staat, waren op sommige plaatsen zo toegetakeld door de oprukkende troepen voor ons, dat we soms halt moesten houden tot onze mannen de putten hadden gevuld met rijshout en aarde. Rond de middag kwamen we aan op het terrein; er kon geen beter gevonden worden voor die gelegenheid. De Dender, die door een breed gebied van rijke volledig vlakke weilanden vloeit, maakt hier een bocht van Geraardsbergen naar Idegem toe. Het terrein op de linkeroever verheft zich tot een lichte helling, terwijl op de rechteroever de weiden zich een halve mijl

ver uitstrekken tot aan de voet van een steile beboste heuvel, die als het ware de koord vormt van de boog die de rivier hier beschrijft. Dit was het veld dat voor de parade was gekozen en men had er moeilijk een beter kunnen uitkiezen. We werden in drie linies opgesteld. De eerste nabij de oevers van de rivier, werd gevormd door de huzaren in eskadrons opgesteld met brede tussenruimtes, en een batterij bereden artillerie (zesponders) op iedere flank. Tegenover het centrum van deze linie bevond zich een brug (tijdelijk denk ik), waarover de stoet afdalend vanuit het dorp Schendelbeke, op het terrein zou aankomen. De tweede linie, goed aaneengesloten met alleen de gebruikelijke afstanden tussen de eskadrons, was helemaal samengesteld uit zware dragonders met elk twee batterijen - de een van vierentwintig ponders houwitser en de andere van negenponders op elke flank. De derde lijn was aaneengesloten zoals de tweede, maar helemaal gevormd door lichte dra-

gonders, ook op iedere flank voorzien van een batterij negenponders. Het was een prachtig schouwspel: de onderbroken linie van de huzaren in hun voorname maar toch kleurrijke uniformen; de soberder, maar veruit meer imponerende linie van zware dragonders, als een muur van rode baksteen; en dan opnieuw de zeer bedrijvige en actieve verschijning van de derde lijn in hun blauwe uniformen met brede, witte, oker, rode, gele en oranje revers - dit alles tegen de donkere achtergrond van een beboste heuvel waarvan we reeds vroeger melding maakten, vormde inderdaad een mooi beeld. Er waren hier, zoals ik vernam, bij de 6.000 man op het terrein; en wanneer ik hun verschijning bekeek en bewonderde met hun volledige uitrusting en uitstekende paarden, vroeg ik me af of er een leger weerstand zou kunnen bieden aan hun aanvallen en wenste dat Napoleon en zijn staf, hen konden zien zoals ze hier stonden. Mijn wens ging gedeeltelijk in vervulling, want

later vernamen we dat er ongetwijfeld een aantal Franse officieren niet alleen aanwezig waren geweest, maar ook nog in groot uniform (velen onder hen met een hoge graad) en dat ze zich onder de stoet van de hertog hadden gemengd en aldus door de rangen reden. Het was het veiligste plan dat ze konden bedenken, omdat het onmogelijk was te zeggen of ze al dan niet tot het korps van de hertog van Berry behoorden, dat zoals ik reeds zei nog steeds de keizerlijke uniformen droeg waarin ze naar het Koninklijke kamp waren overgelopen. Dit werd nog meer geïllustreerd door een belachelijk incident waardoor een Frans detachement niet bij de parade kon aanwezig zijn. Het ging als volgt: eens op het paradeveld aangekomen, bedekt met een laag stof, hadden de verschillende korpsen zich reeds opgesteld en waren ze afgestegen, of daar werden de riemen, het eetgerei en de haverzakken afgelegd en een algemene borstel- en schrobbeurt kon beginnen. De hertog hield immers geen rekening met stoffige of modderige wegen en verwachtte dat alles er zo netjes zou uitzien alsof het nieuw was: daarom hadden we niet alleen borstels, enz.. meegebracht maar ook stro om over te paarden te wrijven. De hele linie was volop bezig, vele mannen zelfs zonder jas, toen plotseling een schitterende stoet in prachtige uniformen, getooid met een bos pluimen in galop de heuvel van Schendelbeke kwam afgereden naar de tijdelijke brug." "De Hertog!", "De Hertog!", "De Hertog komt eraan!", klonk het door de linies en dat veroorzaakte een grote opschudding onder de mannen; maar bijna onmiddellijk zag men dat het om een vergissing ging, en het borstelen en schoonmaken werd hervat met nog meer ijver dan tevoren; ondertussen was de stoet stilletjes tot de brug genaderd, ze betrad de weiden en reed in volle galop naar het begroetingspunt dat reeds was aangeduid⁽⁹⁾. De hertog van Berry⁽¹⁰⁾ die we nu herkenden

Dit zijn afbeeldingen van de cavalerie-eenheden die aanwezig waren op de grote parade in de gavermeersen in Onkerzele: boven de zware dragonders, links onder een Britse huzarenofficier en rechts onder de lichte dragonders.

⁽⁹⁾ Algemeen begroetingspunt? Nergens vonden we een bevredigende definitie. Maar op basis van het incident met de hertog van Berry, formuleer ik de volgende hypothese. Bij parades en ook bijvoorbeeld bij de vlaggenroet, is er een punt op de erekoer of paradeveld, waar de officier met de hoogste rang plaatsneemt en door de opgestelde troepen begroet wordt en dan geeft hij een wedergroet. Ook bij oefeningen - ik spreek nu als gewezen KRO - als er een hogere officier op het terrein komt, moet men de oefening stoppen, in het gelid gaan staan en de officier begroeten. Bij de hertog van Berry is dat niet gebeurd... en dat was een zware vernedering en zelfs belediging.

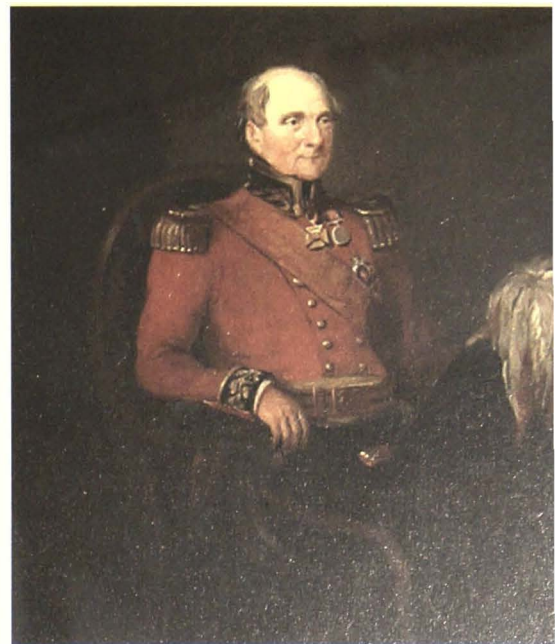
⁽¹⁰⁾ Charles Ferdinand de Bourbon, hertog van Berry (1778-1820), was een prins van het koninklijk huis van Frankrijk. Hij werd geboren te Versailles, als jongere zoon van de graaf d'Artois - de latere koning Karel X. Met de revolutie in 1789, vluchtte hij naar het buitenland en diende in het leger van de Prins van Condé (1792-1799) en zelfs in het Russische leger als cavaleriecommandant. Van 1801 tot 1814 verbleef hij in Engeland, kwam met de Restauratie terug naar Frankrijk, en vluchtte met Lodewijk XVIII naar Gent. Na Waterloo keerde hij terug naar Parijs, waar hij in 1820 door een zadelmaker werd verwond, toen hij de opera verliet, hij overleed de dag nadien.

De hertog van Berry, Charles Ferdinand de Bourbon (door J.-B. Augustin).

Lord Uxbridge, Henry Paget (door F.W. Wilkins).

Sir Rowland Hill (door William Salter).

reed verschillende yards voorop, om er zeker van te zijn dat hij goed zou gezien worden. Op dit punt aangekomen, hield hij halt en keek trots en ongeduldig om zich heen. Omdat we nu al vrij goed vertrouwd waren met zijn manier van doen, konden we gemakkelijk zien, zelfs vanuit onze afgelegen positie, dat hij woedend was. Hoe dan ook, het borstelen ging gewoon door en er werd geen aandacht geschonken aan zijn aanwezigheid. Iemand uit zijn gevolg werd naar voren gestuurd. Wat er verder gebeurde weet ik niet, maar waarachtig, de boodschapper was nog niet terug of Zijne Hoogheid ging er vandoor als een komeet met heel zijn gevolg als een staart achter zich aan, de heuvel ophollend; niemand was in staat om hem bij te houden want hij reed als een gek. Ondertussen werd een onderdrukt gegiechel hoorbaar in onze linies naarmate het bericht zich van hier naar daar verspreidde dat mijnheer zo verontwaardigd was, omdat we hem geen algemeen eresaluut hadden gebracht. Talrijke schuine moppen werden over hem verteld en ik had plezier met een van mijn voermannen, die het borsttuig

van zijn paard omhoog hield en er met zijn andere hand onder borstelde, terwijl hij lachend uitriep: "Ik zou morgen voor geen penny een van die Franse kerels tijdens de drill op het oefenterrein willen zijn; als ze niet flink gepest worden wil ik hangen." Later bleek dat hij zijn aide-de-camp had gestuurd om de ontvangst te vragen die een prins van koninklijke bloede toekomt, maar Lord Uxbridge⁽¹⁾ verontschuldigde zich door te zeggen, dat hij daarover geen instructies had gekregen, etc., etc.. Rond twee uur kwamen de Hertog van Wellington en Prins Blücher op het veld aan, gevolgd door een enorme stoet, waarin heel wat vooraanstaande officieren en bijna elk uniform in Europa te zien waren. Hoef ik nog te zeggen dat de vreemdelingen luid hun bewondering lieten horen over de krijgshaftige allure, de mooie verschijning, en de volledige uitrusting van mannen en paarden en vooral de kracht en de schoonheid van deze laatsten? En mijn trots werd bij die gelegenheid helemaal gestreeld, want toen de hertog aankwam waar wij stonden, wees hij de oude Blücher niet alleen op de "prachtige batterij" maar, in plaats

van recht door de rangen te lopen, zoals ze overal hadden gedaan, werd elke onderafdeling - neen zelfs elk paard nanteget bezet bekeken. Blücher herhaalde daarbij voortdurend dat hij in heel zijn leven nog nooit zo iets heerlijks had gezien en hij besloot met de uitroep: "Mein Gott, deze is not von horse in dies batterie which is not goot for Veldt Marschal", en Wellington was het daarmee eens... Het was inderdaad een schitterende troep paarden. Zijn Hoogheid, echter vroeg alleen maar aan Sir George Wood, van wie de troep was, doch voorts gunde Zijne Genade me zelfs geen blik terwijl ik hem nochtans volgde van onderafdeling naar onderafdeling. Toen de parade voorbij was en men de korpsen had ontbonden, droeg ik het commando over aan mijn tweede kapitein en ging onmiddellijk naar Ninove waar Lord Uxbridge alle bevelvoerende officieren had uitgenodigd om zijn illustere gasten te ontmoeten tijdens een diner. In het klooster aangekomen trof ik er een talrijk gezelschap, waaronder enkele van de meest vooraanstaande personaliteiten in Europa"⁽²⁾.

⁽¹⁾ Lord Uxbridge (1768-1854) was opperbevelhebber van de Engelse Cavalerie en Horse artillery. Hij had zijn hoofdkwartier in Ninove. In Waterloo leidde hij de cavalerieaanval tegen de Franse infanterie bij het begin van de slag; hij dreef ze terug maar verloor hierbij het grootste deel van zijn ruiters. Op het einde van de slag werd hij door een van de laatste schoten getroffen ... en verloor een been. Het was ook hij die o.a. met Mercer de aftocht in Quatre Bras heeft georganiseerd. In 1846 werd hij veldmaarschalk.

⁽²⁾ G. J. PAL C. MERCER, *op.cit.*, p. 152-153; A. CORDIEMANS, *op.cit.*, p.119-120: hier wordt nog een scene beschreven waar de hertog zich ook als een opvliegend heethoofd gedroeg. Dus Mercer zag in Schendelbeke een man aan het werk, wiens reputatie hij reeds kende.

We maken van de gelegenheid gebruik om op basis van Mercer zijn getuigenis enkele fouten recht te zetten die bij V. Fris werden vermeld: de 22.000 ruiters die hij vernoemt moeten teruggebracht worden tot 6.000 en na de parade heeft het gezelschap niet gedineerd in de salons van mevrouw De Portemont-Blocq, maar wel in de zalen van de abdij van Ninove, ook Lord Hill werd er door Mercer opgemerkt. V. Fris steunt zich op A. De Portemont, die dezelfde fout maakt en geen enkele bron aanwijst⁽¹³⁾. Het is daarentegen wel bewezen dat Sir Rowland Hill⁽¹⁴⁾, als bevelhebber van het 2° korps in Geraardsbergen zijn hoofdkwartier had in het huis van mevrouw De Portemont-Blocq. De Foot Guards waren in onze stad gelegerd.

Op 16 juni rond de middag krijgt hij een brief met het bevel om zich met zijn troepen naar Braine-le-Comte te begeven, omdat Napoleon in Charleroi de Sambre was overgestoken en de aanval had ingezet⁽¹⁵⁾. Ook voor Mercer was dit het begin van een bewogen tocht naar Edingen, 's Gravenbrakel en Nijvel... waar hij vernam dat de slag bij Quatre Bras reeds geleverd was en de Engelse troepen aan een strategische terugtocht naar Waterloo begonnen waren. Hij kon alleen met zijn kanonnen helpen om de aftocht te dekken. In de gietende regen bracht hij met zijn batterij de nacht door, dicht bij de hoeve van Mont Saint Jean. 's Anderendaags had hij een groot aandeel in de uiteindelijke overwinning. Tegen het bevel van Wellington in om

Mercers Royal Horse Artillery is te zien op de linkerkzijde van het schilderij *The Battle of Waterloo* van Robert Alexander Hillingford (1815). Rechts zien we de Foot Guards (in het rood) en centraal Wellington.

bij een Franse cavalerieaanval met zijn mannen te gaan schuilen in de carrés van de infanterie, liet Mercer ze bij hun kanonnen, waarmee drie Franse charges, als met een zeis werden weggemaaid; hierdoor sloeg de balans door in het voordeel van de geallieerden. Mercer zelf ontsnapte op het nippertje aan de dood⁽¹⁶⁾. Wanneer hij de enorme ravage op het slagveld overschouwde, laat hij voor een keer zijn nuchtere kijk op de gebeurtenissen varen en schrijft hij: "Lang bleef ik staren op dit treurig en indrukwekkend schouwspel, heel die slach-

ting zegde hij, om de eerzucht van een man te bevredigen. En wie is die man? Wie is hij? Een man die opklom uit een stand, even bescheiden als de mijne, en reeds heel Europa heeft verwoest en met bloed en rouw vervuld en nog voor kort 400.000 moedige mannen die ten prooi vielen aan het zwaard en de onherbergzaamheid van het noordelijke klimaat, achterliet - een vreselijke slachting op het altaar van die eerzucht" ⁽¹⁷⁾.

Rik Van Damme

⁽¹³⁾ V. FRIS, *Geschiedenis van Geraardsbergen*, Gent, 1911, p.257-258; A. DE PORTEMONT, *Recherches historiques sur la ville de Grammont en Flandre*, Gent, 1870, p. 203-204.

⁽¹⁴⁾ Sir Rowland Hill (1772-1842) had reeds in 1805 Wellington leren kennen tijdens de veldtocht in Spanje waar hij bewees een bekwaam en moedig generaal te zijn. Daarom kreeg hij in Waterloo het bevel over het Tweede Korps. Hij leidde de aanval tegen de Keizerlijke garde op het beslissend moment van de slag. In 1828 volgde hij Wellington op als opperbevelhebber van de Britse strijdkrachten. Voor de slag van Waterloo verbleef hij in Geraardsbergen.

⁽¹⁵⁾ V. FRIS, *op.cit.*, p. 258: hij schrijft: "Doch Wellington riep inderhaast Hill met al zijn troepen naar Brussel zodat deze op vrijdag 16° onze stad in allerijl verliet."

⁽¹⁶⁾ GENERAL C. MERCER, *op.cit.*, p. 327: "Ik was afgestegen en hielp een van de kanonnen bedienen om mijn arme uitgeputte manschappen aan te moedigen toen, dwars door de rook, een zwart punt mijn oog trof. Ik begreep dadelijk wat het was. Ik wist dat men nooit een kanonskogel op zich ziet afkomen tenzij in rechte lijn. Ik had nauwelijks de tijd om uit te roepen: "Daar is hij!" zoals men snakt bij het plonzen in zeer koud water "Oesch" ging hij aan mijn gezicht voorbij, trof de punt van de kraag van mijn bontmantel die open stond en plofte in een paard dicht achter mij. Ik ademde weer vrij..."

⁽¹⁷⁾ GENERAL C. MERCER, *op.cit.*, p. 337.